

Семінарське заняття 3

Розділ 3: Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності.

План

- 1.Більшовицько-російська окупація України.
- 2.Український націонал-комунізм. Формування державної системи УСРР.
- 3..Політика «Воєнного комунізму».
4. Червоний терор.

Література:

- П-1: Історія України: підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти /В. С. Власов, С. В. Кульчицький, К.: Літера ЛТД, 2018, Розділ 3, §29-30;
- П-2: Кульчицький С.В., Лебедева Ю.Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010. §30-34;
- П-3: Пометун О. І., Гупан Н. М. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Освіта, 2015, тема 16-17;
- П-4: Турченко Ф. Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010, §53-54

Електронні підручники:

- [Istoriya_Ukrainy_10klas_Turchenko.pdf](#)
- [Istoriya_Ukrainy_10klas_Pometun.pdf](#)
- [10-klas-istorija-ukrajini-vlasov-2018-stand.pdf](#)
- [Istoriya_Ukrainy_10klas_Kulchykyj.pdf](#)

Теми рефератів:

- 1.Особливості формування центрального радянського апарату в Україні наприкінці 1918-на початку1919 рр.
- 2.Політика радянського уряду в Україні в 1919 році.
3. Революційні та військово - революційні комітети – надзвичайні органи радянської влади.
- 4.Конституція УСРР 1919 року – перша радянська конституція в Україні.

Питання для активізації пізнавальної діяльності студентів:

- 1.Чому більшовики робили ставку на диктаторські органи управління?
- 2.Які завдання ставили перед собою представники українського націонал-комунізму?
- 3.Коли відбулося юридичне оформлення радянської державності в Україні?
4. Які найвищі органи радянської влади закріплювала Конституція УСРР 1919 р?
- 5.Яку оцінку політики «воєнного комунізму» в Україні можете дати ви особисто?
- 6.З якою метою були створені комітети незаможних селян?
- 7.Що таке продрозкладка?
- 8.Які основні заходи передбачала політика «воєнного комунізму»?
- 9.Як поставилися до більшовицької політики в Україні різні верстви населення?
10. Які категорії населення стали жертвами червоного терору?

У відповіді на **перше питання** зверніть увагу на те, що 1919 р. увійшов в історію України встановленням радянської форми державності. Україна отримала нову назву –

Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР) (6 січня 1919 р.). Зазнав змін і Тимчасовий робітничо-селянський уряд. За російським шаблоном він став називатись **Радою Народних Комісарів (29 січня 1919 р.),** а його підрозділи – **народними комісаріатами.** Головою українського уряду за рекомендацією В. І. Леніна став **Християн Раковський** (очолював РНК до липня 1923 р.). Таким чином, Тимчасовий уряд перетворився на постійний.

Якщо ради існували тільки в губернських містах, то на місцевому рівні – містах і повітах створювались надзвичайні органи влади – **революційні комітети (ревкоми).** Це можна пояснити тим, що більшовики не впевнені в підтримці народних мас, робили ставку на диктаторські органи управління і не поспішали віддавати владу демократичним виборним Радам. Ревкоми були опорним пунктами більшовиків, які цементували диктаторський режим в Україні. Цю функцію виконували і **комітети бідноти (комбіди),** які створювались радянською державою на селі. Їх основна функція – боротьба з заможним селянством.

Основне своє завдання органи радянської влади вбачали в доведенні соціалістичної революції до завершення. Планувалась націоналізація промисловості, ліквідація куркульського та монастирського землеволодіння. Починається формування законодавства з питань охорони праці, страхування, пенсійного забезпечення. Робилися кроки щодо реорганізації шкільної та поза шкільної освіти.

Розгляд **другого питання** слід розпочати з того, що політичний курс більшовиків в Україні, ігнорування ними національних інтересів українського народу викликали незадоволення серед широкого загалу. В складі Комуністичної партії (більшовиків) України (КП(б)У) були елементи, котрі прагнули **надати радянській владі національного характеру,** перетворити Україну на незалежну радянську республіку. Вони хотіли поєднати соціалізм з національно-державним відродженням України.

У бік **націонал-комунізму** еволюціонувала і ліва течія української соціал-демократії – УСДРП. У серпні 1919 року ця група об'єдналася з УПСР в одну партію – Українську Комуністичну партію (боротьбистів) (УКП(б)).

Однак усі спроби націонал-комуністів наблизити політичний курс більшовиків до національних потреб українського народу виявилися марними.

Далі необхідно відмітити що юридичне оформлення радянської державності в Україні відбулося **10 березня 1919 р.,** коли III Всеукраїнський з'їзд Рад (Харків) прийняв **першу Конституцію УСРР,** розроблену на основі конституції РСФРР.

Цей документ закріпив радянський лад в Україні, перемогу «диктатури пролетаріату та проголошував основну мету – побудову соціалізму.

Проголошувалося також скасування приватної власності, встановлення влади робітничого класу (диктатури пролетаріату), свободи слова, зібрань, спілок, але тільки для трудового народу.

Найвища влада в УСРР належала **Всеукраїнському зїздові Рад,** а у період між з'їздами – **Всеукраїнському Центральному Виконавчому Комітетові Рад (ВУЦВК).** Виконавча влада належала **Раді Народних Комісарів (РНК).**

Конституція декларувала, що УСРР об'єднується з Радянською Росією на засадах соціалістичної федерації.

Розглядаючи **третє питання,** слід відмітити, що складовою політики уряду Х. Раковського став загальноросійський соціально-економічний курс, який одержав назву **«воєнний комунізм».** Якщо ця система надзвичайних заходів у Росії почалася навесні 1918 р., то в Україні – у 1919 р.

Здійснюючи цю політику, більшовики провели **націоналізацію** (усуспільнення, одержавлення) всіх підприємств, встановили державну монополію на хліб, цукор, сіль. Навесні 1919 р. була введена **продовольча розкладка** – фактично продовольча диктатура,

завдяки якій можна було вилучити хліб у селян для потреб армії та міст. Здійснення вилучення хліба покладалося на **комбід**, на допомогу яких з міст надсилалися продовольчі загни робітників.

У селян забирали до 85% врожаю. У першій половині 1919 р. більшовики почали замість дрібних одноосібних господарств насаджувати радянські господарства (**радгоспи**) **та комун**.

Вони являли собою «велике колективне соціалістичне виробництво», у якому усуспільненню підлягало все майно селян.

«Воєнний комунізм» передбачав встановлення карткової системи постачання городян хлібом за класовою ознакою, заборону торгівлі, натуралізацію зарплати, (що вело до зрівнялівки), введення загальної трудової повинності.

У відповіді на **четверте питання** необхідно зазначити що результатом запровадження продрозкладки, радгоспів та комун стало наростання хвилі селянського гніву. Навесні – влітку 1919 р. Україною прокотилися масові антибільшовицькі виступи.

Незгодних з більшовицькою політикою влада починає жорстоко знищувати. В масовій свідомості більшовиків знищення експлуататорських класів і всіх ворогів радянської влади взагалі сприймалося як один з найважливіших кроків на шляху до комунізму.

У Києві, наприклад, було страчено 12 тис. чол., в Одесі, Миколаєві й Херсоні – не менше 14 тис.

Жертвами **червоного терору** стали не лише поміщики, капіталісти, офіцери чи члени антирадянських партій, повстанських загонів. Серед страчених було багато безпартійних, інтелігентів, священників, службовців. Страчували за ознакою «виховання, освіти, професії». Нарешті, режим, який називав себе робітничо-селянським, без вагань знищував тисячі незгодних з його політикою робітників і селян.